

Remiss dnr 2021/072826

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd i en ny struktur – remiss 2

Sacos övergripande synpunkter

Inledning

Saco har getts tillfälle att yttra sig över Arbetsmiljöverkets reviderade förslag om föreskrifter och allmänna råd i en ny struktur. Remissvaret innehåller först våra övergripande kommentarer. Längre fram följer kommentarer för enskilda föreskrifter.

Som Saco framförde i förra remissomgången är många av de ambitioner Arbetsmiljöverket haft med sitt stora arbete med en ny regelstruktur bra. Även Saco önskar en regelstruktur där det ska vara enklare att överblicka, hitta, förstå och använda reglerna samt att få en tydligare koppling till systematiskt arbetsmiljöarbete. Saco har alltså en i grunden positiv inställning till ett sådant uppdaterat och användbart regelverk på arbetsmiljöområdet.

Saco anser att Arbetsmiljöverket sedan första remissomgången tagit till sig en del av remissinstansernas synpunkter och vi upplever att vissa förbättringar skett. Tyvärr måste Saco trots detta konstatera att många av de invändningar vi hade i samband med den första remissomgången kvarstår. De farhågor och den kritik vi haft under resans gång och som vi återkommande framfört, både som frågeställningar och som synpunkter, finns kvar. De frågor-och-svar-möten som Arbetsmiljöverket har organiserat under våren 2022 har dessvärre inte skapat ökad förståelse då dessa möten i stora delar inte inneburit någon reell dialog.

Saco anser fortfarande att syftet med den nya regelstrukturen och regelverket, dvs. att förenkla och tydliggöra, olyckligtvis inte uppnåtts. Ett av de största problemen är att de allmänna råden har beskurits kraftigt och att vissa av föreskrifterna snarare blivit vagare och otydligare. Saco menar att detta medför en uppenbar risk för tillämpningssvårigheter och därmed att arbetsmiljön försämras. Dessutom är det systematiska arbetsmiljöarbetet och skyddsombudens del i detta fortfarande inte tydligt i regelmassan.

Saco ser inte tillräckliga fördelar med den föreslagna strukturen och regelverket. Vi anser att förslaget fortfarande inte lever upp till de ambitioner Arbetsmiljöverket satt upp och inte heller till våra förväntningar, vilket leder till att Saco ställer sig negativt till införandet av det föreslagna regelverket. Saco menar att alltför mycket går förlorat och avstyrker förslaget.

Som Saco tidigare påpekat har det varit svårt att få en bra helhetsbild över regelstrukturen och hur dess innehåll är tänkt att tillämpas. Vi hade hoppats att det, i detta senare skede, skulle klargjorts hur man tänkt sig med vägledning, sökfunktioner mm för att få en tydligare bild av kontexten som regelverket ska finnas i, men tyvärr har detta ännu inte skett.

Samverkan i arbetsmiljöarbetet

Arbetsmiljöarbetet sker till sin absolut största del i den dagliga verksamheten ute på landets arbetsplatser. Det utförs i samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagarnas representanter i arbetsmiljöfrågor, skyddsombud. Det sker också genom medverkan från arbetstagarna. För att man på den lokala arbetsplatsen ska kunna förstå och använda föreskrifterna krävs att de är just enkla, tillgängliga, och framför allt lätta att tillämpa.

Förslaget vänder sig till arbetsgivare (och andra ansvarssubjekt) som naturligtvis har det fulla arbetsmiljöansvaret, men som också ska samverka med skyddsombuden. Skyddsombudens och skyddskommittéernas rättigheter, roller och uppgifter framgår av lagstiftningen, framför allt kap 6 AML och det vore också rimligt att detta finns förtydligt i Arbetsmiljöverket föreskrifter och allmänna råd.

Saco påpekade redan i förra remissomgången att Arbetsmiljöverket i sitt förslag till regelverk och regelstruktur blandar begreppet medverkan (som har en mer allmän betydelse, medarbetarnas delaktighet) och samverkan, vars innehåll utvecklas i kap 6 AML, och som avser inflytande för arbetstagarna i form av den organiserade lokala arbetsmiljöverksamheten genom skyddsombuden och skyddskommittéerna. Saco menar att beskrivningar, om vad och hur samverkan ska ske, har försvunnit framför allt genom att allmänna råd i hög grad elimineras. Tydliggöranden som tidigare funnits i allmänna råd om samverkan och skyddsombudets roll saknas nu, vilket är olyckligt.

Saco är bekymrad över Arbetsmiljöverkets användning av begreppet samverkan och vill i detta remissvar även hänvisa till bilagan med rubriken "Rättsligt PM om innebörden i begreppet samverkan i arbetsmiljölagen" (Bo Ericson och Lars von Ehrenheim, 2022). PM:en tar sin utgångspunkt i lagens förarbeten och rättspraxis. Här framkommer bland annat synpunkten att arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter inte står i samklang med varandra när det gäller begreppet samverkan. Denna bild överensstämmer med det Saco uppmärksammat i samband med de förslag på förändrat regelverk som nu lagts fram.

Samverkan och den vardagliga tillämpningen är de viktigaste beståndsdelarna i arbetsmiljöarbetet. Föreskrifterna ska vara ett stöd för arbetsgivare och skyddsombud i sitt löpande arbetsmiljöarbete. Därför är det beklagligt att inte partsarbetet uttrycks mera konsekvent i regelstrukturen. Med tanke på att ett av Arbetsmiljöverkets uppdrag är *"Att främja samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare på arbetsmiljöområdet"* är det direkt olämpligt att samverkan och skyddsombudens roll däri, försvagats och gjorts mindre synlig.

Vi ser också en riktning från Arbetsmiljöverkets sida att ta bort de skrivningar som tydliggör skyddsombudet som arbetstagarnas representant, både för gruppen och för individen.

Beträffande skyddsombudet som representant för individen i arbetsmiljöfrågor fanns detta exempelvis förut uttryckt i föreskrifter om arbetsanpassning och rehabilitering och finns fortfarande tydligt uttryckt i de allmänna råden i föreskrifter om gravida. Saco ser med oro på hur dessa skrivningar sorteras bort och en kursändring från Arbetsmiljöverkets sida beträffande detta.

Allmänna råd viktiga

Saco anser att ett av de största problemen med det nya förslaget till regelstruktur ligger i det omfattande borttagandet av allmänna råd. Allmänna råd utgör i praktiken en viktig del av myndighetens regelgivning och de fyller en central funktion för tillämpningen av föreskrifterna. Att detta har skett utan någon som helst konsekvensanalys är anmärkningsvärt.

Saco instämmer i behovet av att revidera och ibland minska omfattningen på allmänna råd, men det som nu sker är att de allmänna råden i vissa fall nästan helt försvinner och utan dem kan föreskriftsparagrafer bli svåra att förstå och tillämpa för användarna. Flera av våra förbund och deras skyddsombud uttrycker en stark oro över att ett så avskalat regelverk utan tillräckliga allmänna råd, inte ger den konkreta hjälp som behövs för praktisk tillämpning på arbetsplatsen.

Både föreskrifter och kompletterande allmänna råd är skrivna i olika tidsperioder, på olika sätt och detta behöver man ta hänsyn till. I vissa fall är föreskrifterna relativt generella och de allmänna råden tydliga och uppfordrande i sin karaktär, och drar mer åt krav än råd. När dessa allmänna råd försvinner så påverkar det skyddsnivån. Att analysera hur tvingande föreskrifter och allmänna råd kompletterar varandra till en helhet, har fortfarande inte skett. Saco påtalade redan i förra remissrundan att en ny genomgång av allmänna råd och hur de kompletterar föreskriftsparagraferna behövs.

Det hade också varit önskvärt att Arbetsmiljöverket i detta skede tydliggjort hur de allmänna råd och kommentarer som tas bort kommer omhändertas. Nu uppstår en situation av osäkerhet kring om och för vilka områden som vägledning kommer finnas. Exempelvis har föreskrifter om arbetsplatsens utformning som trädde i kraft i januari 2021 och där omfattande allmänna råd försvann, fortfarande ingen vägledning.

Saco har under hela processen försökt föra en dialog med Arbetsmiljöverket om betydelsen av de allmänna råden för att underlätta tillämpningen och förståelsen av föreskrifterna, men utan framgång.

Ett användbart regelsystem

Det finns naturligtvis fördelar med den systematik som Arbetsmiljöverket velat uppnå; att undvika onödiga upprepningar, att sortera bort inaktuell information osv. Som Saco tidigare påpekat bör det i en sådan genomgång vara överordnat att nå fram till ett regelsystem som fyller sitt syfte, nämligen att i första hand vara en skyddslagstiftning och som har hög användbarhet.

Saco beklagar att Arbetsmiljöverket redan i starten av arbetet med en ny regelstruktur i så hög grad fokuserat på en, för myndigheten önskvärd, juridisk modell med ansvarssubjekt som ingång. Saco har påtalat vikten av att utgå från användarna ute i verksamheterna och deras behov, för att skapa ett bättre fungerande regelverk för alla de tusentals chefer, skyddsombud och arbetstagare som bedriver det praktiska arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna.

Arbetsmiljöverket har haft ambitionen att ta bort dubbelregleringar ur regelverket. Men arbetsmiljöregelverket är omfattande och det är inte alltid lätt att överblicka allt. Av den anledningen tycker Saco att upprepningar, hänvisningar och ibland dubbelregleringar inte försvårar utan snarare underlättar förståelsen och tillämpningen av föreskrifterna, eftersom det skapar en påminnelse om vilka regler som ska tas hänsyn till. Så som förslaget

nu ser ut måste man redan vara insatt, för att hitta till andra kompletterande delar i regelverket såsom lag, förordning, EU-direktiv och andra föreskrifter.

Synliggör det systematiska arbetsmiljöarbetet

Saco anser att det är viktigt och nödvändigt att särskilt lyfta fram föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete så att det tydliggörs att de utgör själva metoden för att åstadkomma en god arbetsmiljö och undvika sjukdom och olycksfall. Vi är därför väldigt nöjda med förändringen som gjorts där dessa föreskrifter har blivit ett eget kapitel.

Trots detta vill Saco fortfarande påpeka att borttagandet av så många allmänna råd, bristen på hänvisningar till SAM, borttagandet av det som Arbetsmiljöverket uppfattar som dubbelreglering som ofta är beskrivningar av krav som finns i SAM, har gjort att det systematiska arbetsmiljöarbetet för övrigt är mer osynligt i resten av regelmassan.

Tyvärr har även föreskriften försvagats i sig, genom att mycket av dess allmänna råd försvunnit där viktiga tydliggöranden finns idag, även om vissa råd återinförts efter första remissomgången. Saco vill betona att det är centralt att behålla så mycket som möjligt av innehållet i föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete så att igenkänningseffekten, i åtminstone denna centrala föreskrift, är så stor som möjligt.

Behåll skrivningar om arbete hemifrån och distansarbete

Redan 2019 när Saco remissbesvarade föreskrifter om arbetsplatsens utformning lyfte vi att utvecklingen i samhället går mot ökat distansarbete och mer arbete hemifrån. Då togs skrivningarna i allmänna rådet bort som tidigare tydliggjorde att föreskrifterna "omfattar även distansarbete och arbete i enskilt hem". Saco påpekade då det olyckliga i detta, bland annat då vissa redan tecknade distansarbetsavtal, kopplar just till arbetsgivarens ansvar för arbetsplatsens utformning.

Saco påtalade även att Arbetsmiljöverket valt att inte utreda konsekvenserna av förändringen. Saco framförde att vi ansåg att Arbetsmiljöverket i högre grad borde fånga upp utvecklingen med en ökad grad av digitalisering, det flexibla arbetslivet där arbete allt oftare utförs någon annanstans än på den ordinarie arbetsplatsen och där arbetsmiljöansvaret i allt större utsträckning tenderar att förskjutas till den enskilda individen.

Saco måste nu, tre år senare, med omfattande förändringar på arbetsmarknaden beträffande antalet människor som arbetar delar av sin tid hemifrån, upprepa vårt önskemål. I det reviderade förslaget är fortfarande skrivningar i allmänna råd borttagna, som i föreskrifter om användning av bildskärmar. *"Föreskrifterna gäller även när arbetet utförs på annan plats än huvudarbetsplatsen, t.ex. från det egna hemmet."* Detta känns mycket otidsenligt. Saco anser att samtliga skrivningar om distansarbete och arbete hemifrån behöver bestå och att det dessutom behövs en samlad genomgång av regleringar kring långvarigt hemarbete/distansarbete.

Fortfarande bristande konsekvensutredningar

Det är anmärkningsvärt att många föreslagna förändringar har förklarats och utretts så pass begränsat eller inte alls i konsekvensutredningarna. Likaså saknas ibland tillräckligt med underlag för hållbara bedömningar om

konsekvenser. Arbetsmiljöverkets ingång är att nya eller ändrade krav i de flesta fall inte införts, dvs skyddsnivåerna har inte ändrats. Saco delar fortfarande inte denna uppfattning.

Tyvärr har konsekvensutredningarna inte breddats utan fortfarande varit inriktade på eventuella konsekvenser för arbetsgivaren, och framför allt ekonomiska konsekvenser. Arbetsmiljöverket missar att undersöka om föreslagna förändringar kan innebära någon förändring i skyddsnivå för arbetstagarna, som är de denna skyddslagstiftning ska värna och Saco vill betona betydelsen av en sådan analys.

För förändringar i allmänna råd finns överhuvudtaget inga konsekvensutredningar och Saco menar att sådana är nödvändiga.

I Förordning (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning kan man läsa att

4 § Innan en myndighet beslutar föreskrifter eller allmänna råd, ska myndigheten så tidigt som möjligt

1. utreda föreskrifternas eller de allmänna rådens kostnadsmissiga och andra konsekvenser i den omfattning som behövs i det enskilda fallet och dokumentera utredningen i en konsekvensutredning,

I samband med införandet

När det gäller införandet av det nya regelverket anser Saco fortfarande att det finns många skäl att ha lång tid mellan beslutet om det nya regelverket tills det träder i kraft. En anledning är behovet av en omfattande informationsinsats som måste genomföras för arbetsgivare och arbetsgivarorganisationer, skyddsombud samt arbetstagare och arbetstagarorganisationer. En annan anledning är att merparten av det informations- och utbildningsmaterial som finns idag måste omarbetas. Detta gäller utöver Arbetsmiljöverket även för arbetsmarknadens parter och de partsgemensamma organen på arbetsmiljöområdet, t.ex. Prevent, Partsrådet och Suntarbetsliv.

Saco saknar fortfarande en ordentlig, väl underbyggd analys för den arbetstid och de kostnader som kommer uppstå relaterat information och revidering av material, men också den tid som chefer och förtroendevalda kommer vara tvungna att lägga ner för att hitta rätt i den nya materian.

Att Arbetsmiljöverkets vägledningar finns på plats när regelverket träder i kraft är också önskvärt. Likaså att en digitalisering av materialet är klar samtidigt som det nya regelverket träder i kraft, så att materialet är sökbart och med inlagda korsvisa länkar etc. Vi ser att det kommer ställas höga krav på den sökfunktion som måste finnas för att även den som idag inte är kunnig i regelverket ska hitta fram till rätt kapitel och samtidigt förstå hur regelstrukturen hänger ihop.

Synpunkter på enskilda föreskriftskapitel

Generellt ser Saco att Arbetsmiljöverket har tagit till sig en del av remissinstansernas synpunkter och vi upplever att en del förbättringar skett.

Exempelvis tycker vi att det är mycket positivt att föreskrifter om Systematiskt arbetsmiljöarbete har fått ett eget häfte. Saco upplever också att häfte 1.1 Planering och organisering har en bättre ordning på sina kapitel, blivit en bättre helhet och vi är nöjda med att Vård och hot om våld har inkluderats i detta häfte.

Vi önskar att man kastar om titeln på föreskriftshäftena 1.0 och 1.1 så att de inte börjar med samma text, ex. Systematiskt arbetsmiljöarbete – grundläggande skyldigheter för dig med arbetsgivaransvar 1.0

Systematiskt arbetsmiljöarbetet - grundläggande skyldigheter för dig med arbetsgivaransvar 1.0

Inledningsvis vill Saco betona att eftersom många av de strykningar Arbetsmiljöverket valt att göra i övriga föreskriftskapitel, sker med hänvisning till att detta redan finns reglerat i föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete, är det av än större betydelse att dessa föreskrifter är tydliga, lättförståeliga och tillräckligt omfattande.

1§. Saco ställer sig tveksam till att byta ut ett så väl inarbetat begrepp i det systematiska arbetsmiljöarbetet som undersöka.

Det vore bra om alla tre begreppen "undersöka, genomföra och följa upp" finns kvar men det är positivt att man lägger till "organisera".

I dagens föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete framkommer i kommentarerna 3§ att "Enligt 3 kap. 2 a § arbetsmiljölagen är arbetsgivaren skyldig att ha en organisation för arbetsanpassning och rehabilitering. Denna verksamhet bör samordnas med det systematiska arbetsmiljöarbetet". Vi antar att det fortfarande är Arbetsmiljöverkets intention att denna samordning ska ske men återfinner inte detta i det reviderade regelverket. Saco anser att det är väsentligt att skrivningar i allmänna råd finns kvar, antingen i SAM eller föreskrifter om arbetsanpassning. Detta tydliggör att ansvaret enligt AML kvarstår.

5§. Förslag på återinförande av allmänna råd i 5§. Återanvänd formuleringar från kommentarer till AFS 2001:1:

"Att arbetsmiljöarbetet bedrivs som en del av den dagliga verksamheten innebär att arbetsmiljöfrågorna på samma sätt som frågor gällande produktion, ekonomi och kvalitet behöver integreras i verksamheten. "Många verksamhetsbeslut berör arbetsförhållandena. Följderna för arbetsmiljön behöver därför bedömas och beaktas innan besluten fattas. Arbetsmiljöarbetet behöver bedrivas både under löpande drift och vid ändringar i verksamheten, exempelvis omorganisationer och nybyggnad och när nya arbets- och produktionsmetoder ska införas"

I alldeles för många fall är inte arbetsmiljöarbetet tillräckligt förebyggande. Det är viktigt att betona att innan beslut fattas ska lämpliga analyser/bedömningar kopplade till planerade förändringar göras. Allt för ofta fattas beslutet först och därefter görs analyser och bedömningar. Effekterna av detta kan skapa arbetsmiljöproblem som inte alltid fullt ut kan rättas till i efterhand.

I 6 kap AML framgår tydligt att ”Skyddsombud ska delta vid planering av nya eller ändrade lokaler, anordningar, arbetsprocesser, arbetsmetoder och av arbetsorganisation liksom vid planering av användning av ämnen som kan medföra ohälsa eller olycksfall” .....”Arbetsgivaren ska underrätta skyddsombud om förändringar av betydelse för arbetsmiljöförhållandena inom ombudets område.”

6§. I Medverkan 6§ allmänna råd beskrivs ”Arbetsgivaren kan behöva ordna olika former för medverkan för skilda grupper. Hur medverkan mer i detalj ska gå till kan man behöva komma överens om, liksom hur mycket tid och vilken information de som medverkar behöver.”

Sacos förslag är att stryka sista meningen och i stället återinföra de gamla kommentarerna från gamla 4 §: ”Arbetsgivaren kan behöva ordna olika former för medverkan för skilda grupper. Skyddsombuden och elevskyddsombuden har givna roller i arbetsmiljöarbetet genom bestämmelser i (6 kap.) arbetsmiljölagen och i arbetsmiljöförordningen. Det är viktigt att de som deltar i arbetsmiljöarbetet har tillräcklig tid för uppgifterna och får den information som behövs.”

Det är viktigt att inte blanda ihop den lokala medverkan som arbetstagarna har tillsammans med arbetsgivaren för att skapa en bra arbetsmiljö, och de rättigheter till samverkan som skyddsombud har med arbetsgivaren enl. AML 6 kap. Förutsättningar för att ett bra arbetsmiljöarbete ska kunna genomföras är att tid avsätts för detta arbete och att tillgång till lämplig information finns. Den nya föreslagna texten kan skapa problem då den kolliderar med regler i AML om tid och information. Det kan skapa onödiga diskussioner mellan berörda vad gäller uppfattningar kring vilken information som ska lämnas ut. Föreslagen skrivning beskriver bättre de rättigheter skyddsombuden har, men också betydelsen av att alla, även chefer, har tillräckligt med tid för arbetsmiljöuppgifterna.

”Skyddsombud ....har rätt till den ledighet som fordras för uppdraget. Vid sådan ledighet bibehåller ombudet sina anställningsförmåner.”

”Skyddsombud har rätt att taga del av de handlingar och erhålla de upplysningar i övrigt som behövs för ombudets verksamhet”

8§. Saco tycker det är bra att rutiner 8 § har fått en egen rubrik. Saco uppskattar skrivningen om att rutinerna ska hållas aktuella och kända för berörda men ser ett behov av att ”Det är viktigt att rutinerna hålls aktuella och är kända av alla som berörs” lyfts in som föreskriftstext.

Viktiga delar om Arbetstagarnas kunskaper har försvunnit från tidigare kommentarer till 7 §. Saco saknar bland annat skrivningen ”Det är särskilt viktigt att arbetstagaren har grundliga kunskaper om riskerna vid arbete på platser som den egna arbetsgivaren inte kan bestämma över, till exempel vid arbete där flera arbetsgivare driver verksamhet och vid distansarbete”.

Med tanke på utvecklingen i arbetslivet är det högst relevant att behålla denna skrivning.

9§. I allmänna råd sista stycket behöver följande strykas ”*om en arbetstagares befogenheter eller resurser inte räcker för en tilldelad ~~arbets~~suppgift...* för att inte missförstånd ska uppstå. Alternativt byta till *arbetsmiljöuppgift*.

9§ I allmänna råd sista stycket. Saco föreslår att man tar bort *frånsäga sig uppgiften* och i stället inför *returnera arbetsmiljöuppgiften*.

11§. Allmänna råden kopplat till riskbedömning vid förändring i verksamheten har försvunnit. Då detta är ett av de tillfällen då riskbedömning ofta missas eller görs för sent är det väsentligt att även tydliggöra i allmänna råd. Saco önskar att följande inkluderas i 11§

”Det är angeläget att ta hänsyn till arbetsmiljön, dels innan verksamheten kommit i gång, dels inför förändringar under löpande drift. Det är viktigt att hitta riskerna och åtgärda dem innan de ”byggts in i systemet”.

12§. I denna paragraf om utredning önskar vi följande strykning ”*Det är viktigt att klarlägga bakomliggande orsaker i arbetsmiljön. och inte fokusera på individuella faktorer eller på skuldfrågan.*

I stället vill Saco ha följande skrivning *Det är viktigt att klarlägga bakomliggande orsaker i arbetsmiljön. Utredningen behöver göras grundligt och systematiskt. Den bör göras i förebyggande syfte och inte uppehålla sig vid skuldfrågan.*

Denna skrivning påverkar även häfte 1.1 kap. 2, 11§ allmänt råd då detta hänvisar till SAM 12 §. Vid en utredning av kränkande särbehandling är det självklart viktigt att fokusera på bakomliggande faktorer i arbetsmiljön. Samtidigt torde det vara viktigt att reda ut vad som hänt, där olika individuella faktorer kan vara en del i detta. Om det man vill uppnå är att fokus ska vara på helheten/organisationen är det bättre att tydliggöra detta i stället för att exkludera individuella faktorer.

14§. En kommentar som finns under dagens 5§ föreslår Saco förs in under 14§ Uppföljning: ”*Det räcker inte att upprätta dokument för att bedriva ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Avgörande är vad som åstadkoms i praktiken för att förbättra arbetsmiljön.*”

Det är fortfarande många arbetsgivare som upprättar dokument, ofta bra sådana, men som sedan inte använder dem. Det betyder att allt för många arbetsgivare faktiskt inte bedriver något egentligt systematiskt arbetsmiljöarbete.

15§ I allmänna råd första stycket vill Saco att följande skrivning återförs: *Företagshälsovården är också en viktig resurs när rehabiliteringsutredningar skall göras och vid arbetsanpassningsåtgärder för enskilda arbetstagare och grupper av anställda.*

15§ I allmänna råd andra stycket vill Saco att följande skrivning återförs: ”*Det är angeläget att arbetstagarna och skyddsombuden får möjlighet att medverka vid upphandling av företagshälsovård liksom vid beslut om uppdragets utformning och genomförande*”.

Tyvärr fattas dessa beslut alltför ofta utan medverkan av arbetstagarna och inte i samverkan med skyddsombud. I många fall tas inte kunskaperna hos dessa

grupper med i arbetet och man riskerar då att få en undermålig/sämre tjänst eller ha kvar en utförare som inte fungerar.

Planering och organisering - Grundläggande skyldigheter för dig med arbetsgivaransvar 1.1

2 kap Organisatorisk och social arbetsmiljö

I Arbetsbelastning 6§ allmänna råd har ord bytts ut som *behöver* att bytts mot *bör*. Saco önskar att begreppet *behöver* återinförs

3 kap Arbetsanpassning

I dagens föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete framkommer i kommentarerna 3§ att "Enligt 3 kap. 2 a § arbetsmiljölagen är arbetsgivaren skyldig att ha en organisation för arbetsanpassning och rehabilitering. Denna verksamhet bör samordnas med det systematiska arbetsmiljöarbetet". Vi antar att det fortfarande är Arbetsmiljöverkets intention att denna samordning ska ske. Om detta inte kommer framgå i föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete så kanske det borde inkluderas i detta kapitel.

Tyvärr har synen på skyddsombudets roll kopplat till anpassning och rehabilitering ändrats i samband med att de nya föreskrifterna om Arbetsanpassning 2020:5 infördes. I de gamla föreskrifterna kunde man läsa:

7§ Arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamheten skall organiseras så att den kan ske i samarbete med de enskilda arbetstagare som berörs av åtgärderna samt med deras företrädare i arbetsmiljöfrågor. (I allmänna råd: Arbetstagarnas företrädare i arbetsmiljöfrågor är viktiga samarbetspartners när det gäller arbetsanpassning och rehabilitering)

Även i andra föreskrifters allmänna råd, ex Gravida, nyförlösta och ammande framkommer att skyddsombudet kan företräda individen i arbetsmiljöfrågor *"Hon har alltid rätt att bli företräd av ett skyddsombud"*.

Men på Arbetsmiljöverkets hemsida kunde man nyligen inhämta följande syn på detta: *Skyddsombudets uppgift är att företräda arbetstagarna i arbetsmiljöfrågor, verka för en tillfredsställande arbetsmiljö, och bland annat vaka över att arbetsgivaren uppfyller de generella krav som ställs vad gäller arbetsanpassning. Detta avser helheten och inte individuella ärenden. Därmed blir det inte fråga om att företräda enskilda arbetstagare, utan arbetstagarna på arbetsplatsen som grupp.*

Många av de farhågor Saco och förbunden framförde i samband med förändringarna av föreskrifter om arbetsanpassning har tyvärr realiserats. Flera av Sacos förbund påtalar att skyddsombud och förtroendevalda ställer många fler frågor om föreskrifterna, om vad man kan och bör göra. Man anser att de har blivit alltför tunna, otydliga och inte ger den hjälp i tillämpningen som behövs.

Förbunden får återkoppling från arbetsplatser (framför allt i offentlig sektor) om arbetsgivare som uppger att de inte längre har något rehabiliteringsansvar utan bara arbetsanpassningsansvar, skyddsombud som nekats att vara med på rehabiliterings- och arbetsanpassningssamtal och arbetsplatser som avvecklar fungerande rutiner och åtgärder för skadligt bruk då detta inte längre uttrycks tydligt i föreskrifterna. Saco vill även påpeka att det är problematiskt att begreppet rehabilitering inte längre ingår i dessa föreskrifter. Att lagen anger

krav på en organisation för arbetsanpassning och rehabilitering, medan föreskrifterna bara anger en organisation för arbetsanpassning, riskerar fortsatt att leda till förvirring om arbetsgivarens skyldigheter.

Saco efterfrågar en uppföljning av föreskrifterna för att se om resultatet blivit det önskade utifrån Arbetsmiljöverkets mål med förändringarna.

4 kap Första hjälpen och Krisstöd

5§. Infoga i allmänna råd under 5§ i uppräkningsen ”*eventuellt skiftarbete, ensamarbete och vilket avstånd....*”

Infoga även: *Det är angeläget att de anställda känner till hur första hjälpen och krisstödet är organiserat och anordnat samt att kunskaperna hålls aktuella. Återkommande information behövs samt eventuellt praktiska övningar av rutinerna.*

Det är centralt att resterande allmänna råd, bilagor mm används till en kommande vägledning. Här finns beskrivningar som både relaterar till föreskrifter om våld och hot om våld och till föreskrifter om organisatorisk och social arbetsmiljö §§8+10-11.

5 kap. Våld och hot om våld

Saco vill påpeka att hot, våld och trakasserier tyvärr är en alltmer aktuell fråga för i det närmaste alla våra medlemsförbund. Därför är behovet av en tydlig, väl fungerande föreskrift på området av central betydelse. Vi vill därför betona att vissa paragrafer behöver återinföras, som tagits bort ur 5 kap med hänvisning till att detta omfattas av föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete 1.0.

3§ Återinför allmänt råd: *Finns det erfarenhetsmässigt kända risker i en viss typ av arbeten bör dessa meddelas redan vid anställningstillfället och tas upp vid introduktionen eller vid byte till sådana arbetsuppgifter.*

Saco anser att det finns ett stort behov av att behålla gamla 4§. Återinför: *”Arbetstagarna skall ha tillräcklig utbildning och information och få tillräckliga instruktioner för att kunna utföra arbetet säkert och med tillfredsställande trygghet.”*

Kopplat till denna paragraf föreslår vi att även att vissa allmänna råd behålls: *”Det kan vara lämpligt att man övar hur arbetstagarna skall agera vid en förutsebar våldssituation och på ett realistiskt sätt går igenom vad som kan hända.....Att arbetstagaren har god kännedom om vad som skall göras i en våldssituation och är införstådd med vilka reaktioner som kan följa bidrar till att förebygga eller minska den skadliga effekten av en sådan händelse.”*

Utbildning och information tillsammans med att praktiskt öva och använda sig av sin kunskap är viktiga delar i att det förebyggande arbetsmiljöarbetet.

Saco ställer sig också undrande till att paragrafen (gamla 11§) om skyldighet att ge hjälp har försvunnit. Vi önskar att den återinförs. *”Arbetstagare som utsatts för våld eller hot om våld skall snabbt få hjälp och stöd för att förebygga eller lindra såväl fysisk som psykisk skada. Arbetsgivaren skall ha särskilda rutiner för detta.*

Allmänna råd: Arbetsgivarens ansvar för första hjälpen och krisstöd regleras även i Planering och organisering- Grundläggande skyldigheter för dig med arbetsgivaransvar, 1.1, kap 4.

För övrigt vill Saco passa på att framföra att föreskrifterna om våld och hot om våld behöver ses över och moderniseras.

6 kap. Ensamarbete

3§: Återinför del av gamla 2§. Arbetsgivaren ska se till att den som planerar och anordnar ensamarbete beaktar arbetstagarnas möjlighet till kontakter med andra människor. Det skall särskilt uppmärksammas att arbetstagaren har tillräcklig utbildning, information och instruktion för att utföra arbetet ensam. Arbetsgivaren ska också ta särskild hänsyn till arbetstagarens fysiska och psykiska förutsättningar för arbetet

Saco önskar följande allmänna råd efter 3§: "Påfrestningarna vid ensamarbete är starkt varierande och upplevs olika av olika personer. Även om kraven i föreskrifterna är tillgodosedda kan ett ensamarbete av vissa personer upplevas som påfrestande. Det är därför viktigt att det ges tillräcklig information, så att arbetstagare redan vid anställning har klart för sig vad ensamarbetet innebär. Ibland kan en anställd åläggas utföra ensamarbetsuppgifter som inte hör till det dagliga arbetet och som upplevs påfrestande, fastän kraven är uppfyllda. Det är då angeläget att ta hänsyn till den enskilde arbetstagarens förutsättningar att utföra en sådan tillfällig ensamarbetsuppgift".

10§ Vi uppskattar att hänvisningen till kap 5 finns på plats

7 kap. Gravida, nyförlösta och ammande

4§. Viktiga förtydliganden finns i detta allmänna råd.

Återinför: "För att uppnå en bra arbetsmiljö för gravida och ammande kvinnor är det viktigt att de själva medverkar i de undersökningar och riskbedömningar som gäller deras egen arbetssituation. Det är angeläget att kvinnan lämnar de upplysningar som behövs för att lämpliga åtgärder ska kunna genomföras. Så långt det är möjligt ska den berörda kvinnan få avgöra vilka personer som ska vara insatta i ärendet. Hon har alltid rätt att bli företrädd av ett skyddsombud"

5§ Fel bilagehänvisning i förslaget. Det ska rätteligen vara bilaga 1.

8 kap. Minderårigas arbetsmiljö

Saco anser att det är viktigt att syftet med dessa föreskrifter fortsatt framgår då det går utöver att bara förebygga ohälsa och olycksfall. "Syftet med föreskrifterna är att förebygga att den som inte fyllt 18 år genom sin arbetsmiljö drabbas av ohälsa och olycksfall eller får sämre förutsättningar att utvecklas eller tillgodogöra sig utbildning."

De allmänna råden till 2§ i den nu gällande föreskriften innehåller viktig information som förklarar gränsdragningen för vad som ska uppfattas som arbete och omfattas av bestämmelserna. Dessa är nödvändiga för förståelsen

och tillämpningen av föreskrifterna och bör inte tas bort utan kvarstå i ett allmänt råd till paragrafen.

9 kap Anteckningar om jourtid, övertid och mertid

I Kap 9 har införts en ny paragraf 1§, som anger att bestämmelserna i kapitlet endast gäller i sådana verksamheter som omfattas av arbetstidslagen. Det bör dock påpekas att en helt ny paragraf som begränsar tillämpningsområdet av en föreskrift bör konsekvensutredas.

Bland Sacos förbund finns det branscher där man även om man har kollektivavtal använder föreskriften för att få kunskap som är viktig ur ett arbetsmiljöperspektiv. För dem skulle skrivningen i §1 innebära en begränsning och Saco önskar därför att den stryks.

Vanliga risker i arbetsmiljön 2.1

2 kap Buller

I dagens 16§ framkommer att *"Hörseundersökningarna skall inte medföra några kostnader för arbetstagarna"*. Saco önskar att denna skrivning behålls.

EU:s ramdirektiv om arbetsmiljö (Artikel 6.5 direktiv 89/391/EEG) omfattar en allmän bestämmelse om att åtgärder som rör säkerhet, hygien och hälsa i arbetet under inga förhållanden får medföra några kostnader för arbetstagarna. Men så länge detta inte är omsatt i AML önskar vi att denna typ av skrivningar kvarstår.

6 kap Belastningsergonomi

Inledningsvis vill Saco påpeka att vi saknar MTO, människa-, teknik, organisationsperspektivet i detta kapitel.

De allmänna råden till 4§ i nuvarande föreskriften beskriver vilka aspekter som ska vägas in vid utredning och riskbedömning. Dessa är viktiga för att föreskrifterna ska kunna tillämpas på rätt sätt. Saco saknar exempelvis de delar som tydliggör att även mycket låg belastning/stillasittande behöver identifieras av arbetsgivaren och att detta kan ge besvär. Stillasittande är en fråga som är alltmer aktuell.

Återinför:

De fysiska belastningar som arbetsgivaren behöver identifiera kan vara

- enstaka höga belastningar,*
- upprepade måttliga belastningar,*
- statiskt muskelarbete*
- ensidig belastning,*
- mycket låg belastning*

"Mycket låg belastning kan också ge besvär. Alltför låg belastning under lång tid, till exempel vid stillasittande övervakningsarbete, är ogynnsamt för bland annat rörelse- och cirkulationsorganen. Rörelseorganen behöver fortlöpande aktivering för att behålla styrka, rörelseomfång och rörlighet." "Gynnsam belastning karaktäriseras av återkommande variation, balans mellan aktivitet och återhämtning samt begränsning i tid. Vad som är gynnsam

belastning kan vara mycket olika för olika personer, beroende på deras individuella förutsättningar och känslighet. Även perioder av gynnsam belastning i arbetet är viktiga att identifiera när man vill bedöma hur arbetstagaren belastas under hela arbetsskiftet.”

4§. I allmänna rådet till 4§ framgår: *Vid riskbedömning av hälsofarliga eller onödigt tröttande belastningar bör man välja en evidensbaserad metod som är lämplig för den belastning som bedöms.* Saco ställer sig tveksam till om alla vet vad en evidensbaserad metod är, kanske något förtydligande behövs.

8§. Återinför delar av gamla allmänna råd till 8§ som tydliggör vad handlingsutrymme kan omfatta. Infoga:
Inflytandet över det egna arbetet bidrar till att förebygga belastningsbesvär, till exempel genom att man har inflytande över planering och uppläggning, arbetsmetod, fördelning mellan arbete och paus, arbetstakt, samt anskaffning och användning av hjälpmedel. Det sociala samspelet på arbetsstället, dvs. förhållandet till arbetsledning och arbetskamrater, spelar också en viktig roll för hur belastningsbesvär uppkommer och hur man upplever dem. Ett bra handlingsutrymme innebär bl.a. att kunna
 • växla mellan olika arbetsuppgifter,
 • växla mellan att utföra arbetsuppgiften sittande och stående,
 • ta kortare pauser för återhämtning när man själv känner att det behövs,
 • välja eller anpassa arbetstempo,
 • få hjälp av någon annan vid behov, och
 • påverka anskaffning av ny utrustning och införande av nya arbetsmetoder utifrån egna erfarenheter

9§ Kunskaper. Här inkluderas både mer allmänna skrivningar och väldigt specifik information om lastens vikt. De allmänna råden som valts ut är endast kopplade till den senare delen (lastens vikt). Saco anser att det är betydelsefullt att även allmänna råd till den generella delen infogas.

Ett sådant som Saco menar vore bra att behålla är följande:

”En av förutsättningarna för att undvika belastningsbesvär är att arbetstagaren vet hur man utför arbetet på ett lämpligt sätt. För att kunna leva upp till detta behöver arbetsgivaren antingen själv ha kompetens i att bedöma och informera om risker för belastningsbesvär och hur man minimerar dem eller ha tillgång till sådan kompetens på annat sätt. Här kan företagshälsovården eller annan extern arbetsmiljöexpertis vara till god hjälp.”

Arbetsutrustning och personlig skyddsutrustning – säker användning 2.2

2 kap. Användning av arbetsutrustning

10§ Information till arbetstagare. Bara delar av gamla 14§ har förts över till 10§. Saco efterfrågar att följande del återinförs:

Arbetstagare skall göras medvetna om

1. de risker för ohälsa och olycksfall de utsätts för när de använder arbetsutrustningen.

2. riskerna från den arbetsutrustning som finns i deras omedelbara närhet på arbetsplatsen.

3. de eventuella förändringar som påverkar den arbetsutrustning som finns i deras omedelbara närhet på arbetsplatsen och som de kan beröras av, även om de själva inte direkt använder utrustningen.

3 kap. Användning av bildskärmar

En del av föreskrifter om användning av bildskärmar känns väldigt otidsenlig och vi hoppas på en snar uppdatering med aktuellt språkbruk. Men vissa delar av paragraferna och de allmänna råden är dock högst aktuella.

I allmänna råden till gamla 1§ framkommer att

”Föreskrifterna gäller även när arbetet utförs på annan plats än huvudarbetsplatsen, t.ex. från det egna hemmet.”

Eftersom det ganska ofta har hänvisats till just dessa föreskrifter beträffande distansarbete och arbete i hemmet så är det högst relevant att ha kvar detta allmänna råd. Att ta bort detta (och andra) allmänna råd om distansarbete och arbete i hemmet känns mycket otidsenligt.

5§. Gamla 8 § i AFS 1998:5 är borttaget. Saco anser att analysen i konsekvensutredningen att detta omfattas av föreskrifter om arbetsanpassning och av föreskrifter om belastningsergonomi inte är tillfyllest. Saco önskar att den åter införs förslagsvis efter 5§

”Om symbesvär eller andra belastningsbesvär till följd av bildskärmsarbete uppträder trots åtgärder, skall arbetet om möjligt ordnas så att den arbetande kan växla till andra mindre ansträngande arbetsuppgifter. Om detta inte kan ske skall den arbetande få tillräckliga pauser så att besvär inte uppstår i arbetet”.

5§. I gamla allmänna råden till 7 och 8 §§ finns viktiga skrivningar som är särskilt aktuella med tanke på det ökade hemarbetet. Saco efterfrågar ett återinförande av följande

”I och med att möjligheterna till kommunikation med andra via datorn ökar, kan bildskärmsarbetet innebära en avskärmning från sociala kontakter. Det är därför viktigt att arbetet planeras och ordnas så att det ger möjlighet till personliga kontakter.”

”Arbetspassen vid bildskärm kan bli långa samtidigt som arbetet i sig kan upplevas stimulerande, utvecklande och självständigt. Även sådant arbete kan medföra skadliga belastningar. Fysisk variation i arbetet är viktigt. Det är angeläget att den enskilde har frihet att efter eget behov växla arbetsuppgifter eller ta pauser”

Hela det allmänna rådet till gamla 10 § ”Programvara och system” är bra, det beskriver viktiga förhållningssätt för att uppnå en god IT-arbetsmiljö och bör användas. Se exempel nedan.

7§. I ovan nämnda allmänna råd framkommer: Om människans förmåga att uppfatta, förstå och bearbeta information, dvs. hennes kognitiva kapacitet, är vägledande vid utformning av programvara och system kan förutsättningar skapas för en bra människa-dator-kommunikation. Dialogen mellan människa och dator bör vara så konstruerad att den underlättar användningen. Saco anser att detta allmänna råd skulle underlätta förståelsen för 7§.

11§. Saco önskar att följande allmänna råd återinförs.

”Arbetets uppläggning och innehåll har en avgörande betydelse för möjligheterna att undvika olämpliga belastningar vid bildskärmsarbete. Det är viktigt att arbetet ger förutsättningar för variation, flexibilitet, självbestämmande etc. Om arbetsplatsen används av flera personer är det särskilt viktigt att utrustningen är flexibel och lätt att ställa in, då det gör det lättare att anpassa arbetsplatsen till olika individer, olika slags arbeten och rutiner utan att andra olägenheter uppkommer”. Rådet känns mycket aktuellt med tanke på till exempel dagens aktivitetsbaserade kontor utan fast arbetsstation.

Ytterligare en reflektion är att när man läser föreskrifter om belastningsergonomi och om bildskärmsarbete tillsammans har de flesta allmänna råd som kan kopplas till kontorsarbete (stillasittande, behov av variation och återhämtning, information om datormus och tangentbord etc) försvunnit. Det gör det svårare att få en relevant tillämpning för dessa yrkesgrupper.

Utformning av arbetsplatser 2.3

2 kap. Generella bestämmelser

6§. Definition Tillgänglig

Saco undrar över skrivningen som endast väljer ut vissa funktionsnedsättningar ”Både tillgänglig och användbar så att så många som möjligt kan använda arbetsplatsen på lika villkor, även personer med *nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga och personer med allergier.*”

3 kap. Hur en arbetsplats ska vara utformad

2§. De allmänna råden är mycket kortfattade och skulle kunna utvecklas mer och inrymma fler exempel.

Då det nu, 1,5 år sedan föreskrifterna trädde i kraft, fortfarande inte finns någon vägledning till dessa föreskrifter, är behovet än större att det finns ett mer omfattande allmänt råd till denna inledande och centrala paragraf. I de tidigare föreskrifterna AFS 2009:2 framkom en betydligt mer omfattande bild i allmänna råd 4§ som bättre förmedlade komplexiteten i olika verksamheter.

Exempelvis har flera av Sacos förbund särskilt påtalat de tydliga krav på sekretess som finns inom vissa verksamheter men som, beroende på arbetsplatsens utformning, kan vara svåra att uppfylla och som skapar etisk stress.

28§. Kopplat till AFS 2009:2, i gamla 39§ om inredning och utrustning fanns allmänna råd som Saco gärna ser återinförs. "Långvarigt stillasittande arbete, exempelvis kontors- och datorarbete, kan leda till ohälsa. Inredning och utrustning som genom sin utformning eller placering inbjuder till rörelse och variation kan motverka detta. Se även Arbetsmiljöverkets föreskrifter om belastningsergonomi"

Med vänlig hälsning

Sveriges akademikers centralorganisation

Lena Granqvist
Samhällspolitisk chef

Karin Fristedt
Utredare arbetsmiljö